

16e jaargang
nummer 11
december 1980

DAAD
EN
GEDACHTE

**orgaan gewijd aan de problemen
van de zelfstandige arbeidersstrijd**

+++++
+ Bij elke bijzondere handeling +
+ gaat het denken aan het doen +
+ vooraf. Bij het handelen van +
+ klassen of massa's blijkt de +
+ betekenis van het handelen +
+ pas achteraf. Hier gaat de +
+ daad vooraf aan het begrip. +
+++++

Theo Maassen

DAAD EN GEDACHTE

ORGAAN GEWIJD AAN DE PROBLEMEN
VAN DE ZELFSTANDIGE ARBEIDERSSTRIJD

Geen vaste abonnementsprijs

De uitgave zal worden bekostigd uit *vrijwillige bijdragen*

Red. en adm.: Schouw 48-11, Lelystad

Postgiro 307695

DE VRIJE VAKBONDEN IN POLEN

Voor de Poolse bolsjewistische machthebbers heeft het gevaar gedreigd om voor de tweede keer dit jaar te worden gekonfronteerd met een algemene staking van de Poolse arbeidersklasse. De overweldigende stakingsaktie van de afgelopen zomer resulteerde in het akkoord van Gdansk, waarbij de stakers al hun eisen zagen ingewilligd, al gingen zij er dan mee akkoord de kommunistische partij van Polen als leidende faktor in de Poolse samenleving te erkennen. Eén van de eisen van de stakende arbeiders was het recht om vrije vakbonden op te mogen richten.

Toen het akkoord van Gdansk was bereikt, gingen de arbeiders grotendeels weer aan het werk, maar tevens werd meteen overgegaan tot het oprichten van vrije vakbonden. Toen nu de vrije vakbond "Solidariteit" zijn statuten bij het gerechtshof deponeerde om zich te laten registreren, weigerde deze de registratie omdat in de statuten niet de erkenning van de leidende rol van de kommunistische partij was opgenomen. De vakbonden wilden hun statuten niet aanpassen en uiteindelijk voegde 't gerechtshof zelf de passage over de leidende rol van de partij aan de statuten toe. Voor de vakbond was dat aanleiding in hoger beroep te gaan en hij kondigde meteen een algemene staking aan voor woensdag 12 november indien in hoger beroep de toevoeging van het gerechtshof niet ongedaan zou worden gemaakt.

De uitslag van het hoger beroep is intussen bekend. Op 10 november besliste het hoger gerechtshof, dat de toevoeging onrechtmatig was. Wel ging "Solidariteit" er mee akkoord, dat in een aanhangsel bij de statuten alsnog de leidende rol van de kommunistische partij in de Poolse samenleving werd erkend. De uitspraak werd beschouwd als een overwinning van de vakbond en de geplande staking werd afgelast. En zo ontkwamen de Poolse machthebbers aan een tweede algemene staking, die de Poolse economie in een nog dieper afgrond zou hebben gestort.

Dat hiermede echter alle moeilijkheden tussen de vakbond en het Poolse regiem van de baan zijn, geloven wij niet. In de eerste plaats omdat de vakbonden een wezenlijk bestanddeel van de bestaande maatschappelijke orde zijn. In de tweede plaats - en dat zit reeds in de eerste besloten - omdat werkelijk *vrije* vakbonden een *onmogelijkheid* zijn. Ook de vakbonden in de zogenaamde democratische landen zijn niet wezenlijk vrij. Het zijn ver-

koopinstituten van de waar arbeidskracht en als zodanig gebonden aan de regels van het spel.

Natuurlijk realiseren de Poolse arbeiders zich dat niet. Toen zij de eis van "vrije vakbonden" stelden zullen zij veel meer gedacht hebben aan organisaties, die louter en alleen hun belangen zouden kunnen verdedigen en die veel meer strijdorganisaties zouden zijn en niet gebonden aan het bestaande maatschappelijk stelsel. Dit nu is een *onmogelijkheid*. Wij menen zelfs, dat in het totalitaire Polen vakbonden naar westers model (dus zoals in West-Europa en Amerika) niet kunnen bestaan. Dergelijke vakbonden horen bij het vrije kapitalisme. In totalitaire staten echter, waar er van vrije kapitalisme geen sprake is, doch de staat optreedt als de grote ondernemer, kan geen plaats zijn voor "vrije" vakbonden. Ook in dergelijke staten zal een vakbond deel zijn van de kapitalistische maatschappij. Maar daar is dan wél sprake van een *staatskapitalisme* en zullen de vakbonden dus nauw aan de staat gebonden zijn. Het is daarom welhaast zeker dat de Poolse machthebbers alles in het werk zullen stellen om de "vrije" vakbonden volledig onder controle te krijgen. De overwinning van de "vrije" vakbonden zal dan een Pyrrusoverwinning blijken te zijn geweest. Dat dit aan de heldhaftigheid van de Poolse strijd van de afgelopen zomer niets afdoet, behoeft geen betoog.

Wie nog mocht twijfelen aan de onmogelijkheid van "vrije" vakbonden in Polen (vakbonden naar westers model dan) wijzen wij op het feit, dat nog nimmer in totalitaire staten "vrije" vakbonden hebben bestaan. De ouderen onder onze lezers zullen zich nog herinneren, dat tijdens de tweede wereldoorlog in de door de Duitsers bezette landen de vakbonden werden gelijkgeschakeld. Ook hier in Nederland gebeurde dat en werden de vakbonden ondergebracht in het Nederlands Arbeids Front (N.A.F.). Maar niet alleen hier tijdens de Duitse bezetting, maar in alle totalitaire staten, worden "demokratische" vakbonden niet toegestaan. Men kan het zelf wel nagaan: in het Italië van Mussolini, in Franco-Spanje, Argentinië, het hedendaagse Chili, El Salvador, Uruguay, het Portugal van Salazar en Geatano en niet te vergeten de bolsjewistische staten, bestaan geen "vrije" vakbonden. Wanneer het een algemene regel is, dat in totalitaire staten geen "vrije" vakbonden bestaan, dan moet dat een reden hebben. En die reden kan alleen maar zijn, dat in totalitaire staten een staatsgebonden vakbond hoort, zoals in staten met een vrij kapitalisme een "vrije" vakbond de aangewezen organisatie is om de mythe, dat de arbeiders een stem in het kapittel hebben, in stand te houden.

Nu zal men wellicht tegenwerpen, dat alle totalitaire staten nog niet staatskapitalistisch zijn. Dat is natuurlijk volkomen waar, maar dat neemt niet weg, dat ook in die staten alles ondergeschikt wordt gemaakt aan het staatsidee en vrijwel alles van boven af wordt geregeld en opgelegd. In de niet staatskapitalistische, maar wél totalitaire staten, is het staken evenmin toegestaan als in de bolsjewistische staten.

De strijd voor de "vrije" vakbonden, die de Poolse arbeidersklasse in de afgelopen zomer heeft gevoerd, achten wij dan ook van grotere waarde dan het *tot stand komen* van die vakbonden. Die strijd was tenslotte een stuk eigen machtsontplooiing, waarbij van een voorhoede of organisaties, die de zaken voor haar regelde, geen sprake was. Als het echter aan de organisatie "Solidariteit" ligt zal het voorgoed afgelopen zijn met die eigen machtsontplooiing. Lech Walesa, de man die een grote rol heeft gespeeld in de strijd aan de Oostzeekust, is reeds bezig zich te ontwikkelen tot de

Poolse *Wim Kok*. Eind oktober was hij op een arbeidersbijeenkomst in Silezië. De grote meerderheid van de aanwezige arbeiders wilde gaan staken. Voor het echter tot stemming kwam sloot Walesa de vergadering. En helaas is zijn invloed nog zo groot, dat de arbeiders daar genoeg mee namen. Maar er is meer: toen het hoge gerechtshof de toevoeging van een lagere rechter over de leidende rol van de kommunistische partij in de Poolse samenleving ongedaan maakte, werd de vakbond "Solidariteit" meteen geregistreerd en was toen legaal. De onrust in Polen was echter nog niet geweken. In Gdansk werden half november door ziekenhuisemployeés en kulturele werkers overheidsgebouwen bezet omdat ze hogere lonen en betere arbeidsvoorwaarden wilden. Het was toen dezelfde Lech Walesa, die een oproep tot de Poolse arbeiders richtte om wilde stakingen te beëindigen en zich te onthouden van "guerillataktieken". Tijdens een toespraak tot de arbeiders van een staalfabriek in Warschau op zaterdag 15 november maande hij tot kalmte en redelijkheid. "Nu wij volledig gelegaliseerd zijn hoeven wij niet langer onze toevlucht te nemen tot guerillataktieken." Tevens waarschuwde hij de arbeiders om niet eigenmachtig en zonder goedkeuring van de leiding (van "Solidariteit" natuurlijk) akties te voeren en loonsverhogingen te eisen.

Het is dan ook aan geen twijfel onderhevig, dat "Solidariteit" een rem op de eigen machtsontplooiing van de arbeiders zal zijn, dit in tegenstelling tot wat de arbeiders er van verwacht hebben. En wij zijn ervan overtuigd, dat de Poolse machthebbers niet eerder zullen rusten voordat zij de "vrije vakbonden" volkomen onder controle hebben. Dat daarmee ook de akties van de Poolse arbeidersklasse van het toneel zijn verdwenen, zullen maar zeer weinigen geloven, ook wij niet. Integendeel: de kloof tussen de heersende machten en de arbeidersklasse is niet te dempen en die tussen de arbeiders en de "vrije" vakbond "Solidariteit", die nu reeds aan de oppervlakte komt, zal steeds groter worden. In de nabije toekomst zal de Poolse arbeidersklasse niet alleen strijd moeten voeren tegen het bolsjewistische regiem, maar ook tegen "Solidariteit", hoe schoon de naam ook is.

=====

I J Z E R E N   D A M E   M O E S T   K A P I T U L E R E N   V O O R
D E   S T R I J D V A A R D I G E   B R I T S E   D O K W E R K E R S

De geschiedenis heeft zich herhaald, zij het dan in een wat andere vorm. In 1972 kapituleerde de toenmalige konservatieve Britse ministerpresident *T e d   H e a t h* voor de strijdende havenarbeiders, zoals hij eerder in hetzelfde jaar al gekapituleerd had voor de mijnwerkers. De onder zijn regering van kracht geworden Wet op de Industriële Verhoudingen (de Industrial Relations Act), waarmee beoogd werd paal en perk te stellen aan het groeiend aantal onofficiële stakingen, bleek in de praktijk niet meer dan een vodje papier toen vrijwel de gehele werkende bevolking zich er alderminst aan stoorde. Vijf shopstewards, op grond van die wet voor het gerecht gedaagd en in de Londense Pentonville-gevangenis geworpen toen zij weigerden daarvoor te verschijnen, werden na enkele dagen buiten vervol-

ging gesteld en vrijgelaten toen hun arrestatie het sein bleek voor een massale proletarische aktie van onder op. De stakende dokwerkers die zij vertegenwoordigden verzamelden zich bij duizenden buiten de gevangenis- muren en dreigden deze te bestormen; in zowat alle Britse havens werd de arbeid neergelegd en de mijnwerkers maakten zich gereed voor een mars naar de Britse hoofdstad. In de ene fabriek na de andere, in alle delen van het land, braken sympathiestakingen uit; het goederenverkeer werd stilgelegd. Aan de premier werd te verstaan gegeven, dat hij óf bakzeil moest halen óf moest rekenen op een *o n o f f i c i ë l e a l g e m e n e* staking. Gesteld voor die bittere keuze, gaf de regering toe. De afgelopen nazomer heeft zich in Groot-Brittannië iets dergelijks voorgedaan, met dit verschil, dat de feiten minder dramatisch waren en minder spektakulair.

Destijds en ditmaal waren de Konservatieven aan het bewind. Evenals toen hadden zij zich ook thans opgeworpen als degenen die geroepen waren om een eind te maken aan de vele "wilde" akties van de Britse arbeiders. In de ambtswoning van de regeringsleider in Downingstreet zetelde nu niet opnieuw dezelfde man als in het begin van de jaren '70. Zijn plaats werd ingenomen door mevrouw Thatcher, de "ijzeren dame", die 's lands zaken - dat wil zeggen: de belangen van het kapitaal - met ijzeren hand behartigen zou en die in de allereerste plaats de Britse arbeidersklasse met ijzeren hand zou aanpakken. Dat alles heeft niet verhinderd dat mevrouw Thatcher in september j.l. haar ijzeren handschoenen haastig uittrok toen voor haar kabinet soortgelijke gevaren opdoemden als waaraan het kabinet van de heer Heath had blootgestaan. Hij week toen hij gekonfronteerd werd met zulk een felle klassenstrijd als zich zelden in Groot-Brittannië had voorgedaan 1). Zij liet het niet op een konfrontatie aankomen. Hij kapituleerde tijdens het gevecht, zij daarentegen nog eer het gevecht goed en wel begon. Heath krabbelde terug toen de stakingsgolven de een na de ander als een branding kwamen opzetten. Mevrouw Thatcher streek de vlag toen de *dreiging* van een "wilde" havenstaking de transportarbeidersbond dusdanig onder druk zette dat deze zich genoodzaakt zag een landelijke aktie *voor te bereiden*.

Om duidelijk te maken wat zich heeft afgespeeld dienen wij nogmaals terug te gaan tot het jaar 1972, het laatste jaar waarin er sprake was van grote stakingen in de Britse havens. Want de afloop daarvan vormt de sleutel voor wat er thans geschiedde.

Aan het eind van de jaren '60 en aan het begin van de jaren '70 werd de toekomst van de Britse dokwerkers voortdurend somberder. Het was de periode waarin het kontainervervoer een steeds hogere vlucht nam. Voor het laden en lossen van containerschepen waren niet alleen veel minder arbeidskrachten nodig, er behoefden daarvoor ook geen stuwadoors te worden aange- trokken. Het werk kon worden verricht door personen die niet onder 't sta- tuut van de dokwerkers vielen en aan wie niet hetzelfde loon hoefde te wor- den betaald. Als gevolg van deze ontwikkeling daalde het aantal dokwerkers in nauwelijks vijf jaar van 60.000 tot 40.000 en die daling dreigde zich nog voort te zetten.

In april '72 kwamen de dokwerkers van Liverpool als eersten tegen de-

---

1) Wij houden de stakingsbeweging van 1972, die bezig was zich te ontwikkelen tot een algemene staking *van onder op* voor veel be- langrijker dan de *van boven af* geproklameerde en geleide alge- mene staking van 1926.

ze gang van zaken in verzet. Ze weigerden havendiensten aan containerschepen die niet door dokwerkers waren geladen: ze stakten. Hun aktie vormde het begin van een hevige onrust in de meeste havens. Voor de eis, dat ook containerschepen door dokwerkers zouden worden geladen en gelost wilden de ondernemers niet zwichten. Het enige waartoe ze bereid waren was het probleem van de steeds geringer wordende arbeidsplaatsen en de eventuele mogelijkheid van vervangende werkgelegenheid te laten bestuderen door een gemengde kommissie, waarin zowel de patroons als de vakbeweging vertegenwoordigd zouden zijn. Die bewuste kommissie werd inderdaad gevormd. Het was de Jones-Aldington-kommissie, aldus genoemd naar haar twee eernaamste leden: Jack Jones, de sekretaris van de transportarbeidersbond TGWU 2) en Lord Aldington, de directeur-generaal van het Londense havenbedrijf. Maar nog eer zij haar beraadslagingen begon brak er in juli in Londen de havenstaking uit waarop wij hierboven reeds gedoeld hebben.

Het geduld van de dokwerkers was op. Noch in Jack Jones, noch in Lord Aldington stelden zij ook maar enig vertrouwen en zij hadden lak aan de door hen gevormde kommissie. De vrijlating van de vijf gearresteerde shopstewards veranderde daaraan niets. Toen de Jones-Aldington-kommissie met een aantal voorstellen kwam, werden deze door de dokwerkers resoluut van de hand gewezen. De staking werd voortgezet en breidde zich over alle havens uit. Slechts met de allergrootste moeite wist de TGWU tenslotte te bewerkstelligen, dat de arbeiders genoeg namen met een kompromis dat zich maar nauwelijks onderscheidde van datgene wat de kommissie Jones-Aldington had voorgesteld.

Wat uit de bus kwam heette een "akkoord". In werkelijkheid was er van iets dergelijks geen sprake daar de ondernemers zich tot niets verplichtten. Jones en Aldington hadden niet meer op papier gezet dan een reeks van *aanbevelingen*. Het stond de ondernemers vrij zich daaraan al dan niet te houden. De bond had de arbeiders ertoe bewogen maar eens af te wachten wat of daarvan terecht zou komen. Dat betekende niets meer of minder dan dat de omstandigheden, en in de eerste plaats wel de wederzijdse kracht van arbeiders en ondernemers, erover beslisten wat of er nu zou gebeuren.

De aanbevelingen kwamen er in grote trekken op neer, dat de vrijwillige afvloeiing van dokwerkers bevorderd diende te worden door middel van tamelijk hoge uitkeringen ineens en dat anderzijds aan dokwerkers voor wie er (tijdelijk) geen emplot was het basisloon diende te worden gegarandeerd. Voorts bevatte het Jones-Aldington-rapport enige opmerkingen aangaande het zogenaamde "*Temporary Unattached Register*" (TUR), de lijst van tijdelijk niet tewerkgestelden. Volgens de bedoeling zouden op die lijst slechts diegenen worden geplaatst tegen wie disciplinaire maatregelen waren genomen alsmede diegenen die zonder werk waren tengevolge van het bankroet van stuwadoorsbedrijven. Voor de laatste categorie diende zo spoedig mogelijk weer werk te worden gevonden via de *National Dock Labour Board* (NDLB), de overkoepelende organisatie van alle havenbedrijven. Van die bedoeling echter kwam weinig terecht door de stormachtige ontwikkeling van het kontainervervoer. Wie op de TUR-lijst werd geplaatst behoefde er niet op te rekenen dat hij snel weer aan de slag zou kunnen; hij behoorde in feite niet meer tot het leger van de dokwerkers, maar tot het werklozenleger. Medio 1972, juist voordat het Jones-Aldington-kompromis tot stand was

---

2) TGWU = Transport and General Workers Union.

gekomen, waren er 6.690 dokwerkers op die lijst geplaatst. Volgens de commissie was dat een bewijs, dat het "Temporary Unattached Register" niet meer aan zijn doel beantwoordde.

Om in deze situatie verbetering te brengen hielden Jones-Aldington c.s. het voor gewenst, dat de bedrijven niet alleen een bedrag van maximaal £ 8.500 (ongeveer f 35.000) zouden uitkeren bij vrijwillige afvloeiing, maar bovendien tien procent méér dokwerkers in dienst zouden houden (en derhalve niet op de TUR-lijst plaatsen) dan voor wie er emplot was. Aldus geschiedde, niet omdat de ondernemers zo sociaal-voelend waren, maar omdat zij nog onder de verse indruk verkeerden van de grote stakingsgolf. In 1974, het jaar waarin een nationale mijnwerkersstaking tot de val van de regering-Heath leidde, gingen de ondernemers zelfs nog een stap verder: ze beloofden, dat op de TUR-lijst alleen nog maar diegenen zouden worden geplaatst die disciplinair gestraft waren.

Het een zowel als het ander bleef niet zonder resultaat. Eind 1972 stonden er inplaats van 6.690 nog maar 1650 op de TUR-lijst; tengevolge van vrijwillige afvloeiing onderging 't aantal dokwerkers een verdere vermindering. In 1980 waren er niet meer dan 23.000 over. En acht jaar lang beleefde Groot-Brittannië, kleine conflicten buiten beschouwing gelaten, geen havenstaking van betekenis.

In de loop van dit jaar veranderde het beeld ingrijpend. De gestage achteruitgang van de economische bedrijvigheid was niet zonder invloed gebleven op de goederenomzet in de havens. De stuwadoorsbedrijven worstelden met financiële moeilijkheden. De herinnering aan de havenstakingen van '72 was vervaagd. Bovendien was er sedert een jaar weer een conservatieve regering die de aktievrijheid van de arbeiders aan banden trachtte te leggen. Dat, alsmede de verwachting dat de arbeiders na enkele mislukte akties wel danig gedemoraliseerd zouden zijn, maakte dat de havenondernemers de kans schoon zagen voor een offensief.

In augustus j.l. verklaarden de patroons, dat ze niet langer in staat waren de tien procent meer dokwerkers in dienst te houden dan waarvoor zij werk hadden. In een tijd van crisis, zo betoogden zij, konden de dokwerkers géén aanspraak meer maken op een andere behandeling dan andere categorieën arbeiders voor wie er ook geen werk meer was. Dit des te minder, omdat de desbetreffende regeling volgens het Jones-Aldington-rapport nimmer *bindend* was geweest.

De bom barstte in Liverpool, de stad die meer dan welke andere ook in Groot-Brittannië van economisch verval te lijden heeft en de hoogste werkloosheidscijfers van heel Engeland kent. Begin september kregen veertig dokwerkers aldaar, werkzaam in de partikuliere haven van de papierfabriek Bowater, plus nog eens 178 dokwerkers, werkzaam bij het Merseyside Stuwadoorsbedrijf en bij de Bulk Cargo Handling Services, te horen dat zij op de TUR-lijst zouden worden geplaatst inplaats van elders in de haven werk aangeboden te krijgen. Weliswaar had de NDLB geweigerd aan die maatregel zijn goedkeuring te hechten, maar de Mersey Docks Harbour Board, de plaatselijke afdeling van deze instantie dus, verklaarde dat een andere oplossing voor welke patroon dan ook financieel gewoon onhaalbaar was.

Voor de betrokken arbeiders zou de aangekondigde maatregel een aanzienlijke loonderving betekenen. Het *gemiddelde* weekloon van een Britse dokwerker bedraagt £ 127,- (plusminus f 650), in Liverpool £ 114. Behoort hij tot de 10% feitelijk overtolligen, dan beurt hij het basisloon van ongeveer £ 78,50; bij plaatsing op de TUR-lijst ontvangt hij niet meer dan

£ 55,- per week.

Het voornemen van de Liverpoolse havenautoriteiten sloeg als een bom in bij de dokwerkers en bepaald niet alleen bij die van Liverpool. Als er uitvoering aan werd gegeven, zo beseften zij, dan was het hek van de dam en dan zouden zij zich weer in dezelfde situatie bevinden als vóór de stakingen van 1972. Daarom gaven niet alleen de dokwerkers in Liverpool, maar óók die in Southampton, Hull en Glasgow te kennen dat zij in staking zouden gaan ingeval hun kameraden in eerstgenoemde haven op de TUR-lijst werden gezet.

Het vooruitzicht van een "wilde" dokwerkersstaking, die naar kon worden verwacht wel niet tot de vier genoemde havens beperkt zou blijven, was voor de transportarbeidersbond zo mogelijk nog minder aantrekkelijk dan voor de ondernemers. Daarom riep de TGWU op 15 september dokwerkersafvaardigden uit alle belangrijke havensteden naar Londen. In de bewuste vergadering lieten de shopstewards zich niet omver praten. Zij eisten, dat de TUR-lijst alleen maar bestemd zou blijven voor de disciplinair gestraften; zij eisten bovendien hogere uitkeringen bij vrijwillige afvloeiing (omdat dergelijke uitkeringen in andere bedrijfstakken, b.v. de metaalindustrie, aanzienlijk meer bedroegen) en meer vakantie en zij verlangden dat de TGWU ter verwezenlijking van een en ander een *algemene* havenstaking uit zou roepen, te beginnen op maandag 22 september.

Door de druk van de basis - de shopstewards waren eensgezind - bleef het bondsbestuur geen andere keus. De TGWU besloot inderdaad, dat op de 22ste de arbeid zou worden neergelegd in *alle* Britse havens.

De regering-Thatcher had aldoor verklaard dat zij - naar liberaal beginsel - afkerig was van overheidsinmenging in conflicten tussen werkgevers en werknemers. Zij had bovendien voortdurend verklaard dat loonmatiging een gebiedende eis was voor het terugdringen der inflatie en dat alle produktiekosten omlaag moesten wilde de Britse economie weer gezond worden. Oog in oog echter met het dreigend verzet van alle Britse dokwerkers wierp mevrouw Thatcher de haar zo dierbare en aan het hart gebakken beginselen haastig overboord. Dezelfde mevrouw Thatcher, die als leidster van de conservatieve oppositie de toenmalige Labour-premier Callaghan de bitterste verwijten had gemaakt omdat hij zich niet krachtig genoeg teweeg zou hebben gesteld tegen boven het loonplafond uitgaande eisen van bijvoorbeeld de Leyland- en de Ford-arbeiders, haastte zich thans om de havenondernemers van hun voornemen te doen afzien. Sterker nog, zij beloofde dat de overheid hun financiële steun zou verlenen indien het hun economisch te zwaar zou vallen aan de eisen der shopstewards te voldoen. Hadden deze de transportbond onder druk gezet, mevrouw Thatcher liet niets achterwege om de ondernemers onder druk te zetten. En zo kon het gebeuren, dat pogingen van de TGWU om niettegenstaande de reeds verzonden stakingsoproep toch nog tot overeenstemming met de havenbedrijven te komen, resultaat afwierpen.

Op 18 september vergaderde de TGWU met de ondernemers. Die van Liverpool stemden erin toe van hun voornemen af te zien. De bondsbestuurders van hun kant beloofden vrijwillige afvloeiing te zullen aanmoedigen. Wat de regering betreft: die zou zich garant verklaren voor leningen waaruit de extra kosten van hogere afvloeiingsuitkeringen en eventuele exploitatiekortingen bestreden zouden kunnen worden.

Nadat deze mondelinge afspraken schriftelijk waren bevestigd - in één brief stond zwart op wit dat de TUR-lijst alleen maar de disciplinair gestraften zou vermelden, in de andere dat dokwerkers waarvoor geen emplot

meer was zo spoedig mogelijk weer emplooi in de havens zouden krijgen - werd de staking afgelast. Op dezelfde 22ste september waarop zij had zullen beginnen kondigde de National Dock Labour Board een aanmerkelijke verhoging van de afvloeiingsuitkeringen af. De pensioengerechtigde leeftijd werd tot 60 jaar verlaagd, zonder nadelige gevolgen voor de hoogte van het pensioen, dat bovendien eveneens verbeterd werd. Dat alles, zoals mevrouw Thatcher had betoogd, in het economisch belang van de ondernemers zelf.

Hoewel de stakingsdreiging al voldoende was geweest om de dokwerkers een volledige overwinning te bezorgen keerde de rust in de havens niet onmiddellijk terug. Die van Liverpool dreigden op 30 september toch in staking te zullen gaan, ditmaal ten behoeve van de in deze haven werkende losse arbeiders, op wie de zojuist verkregen toezeggingen niet van toepassing waren. De patroons gingen door de knieën. Op 6 oktober ontstond er een konflikt in de haven van Grimsby, alwaar de Grimsby Landing Company geweigerd had om boven een totaal van 30 dokwerkers vier boventallige in dienst te nemen. Maar ook hier werd toegegeven, nadat er één dag was gestaakt.

=====

N O G M A A L S O V E R K A M P U C H E A

Onder de titel "Nationalisme en racisme in Z.O.-Azië" publiceerden wij in "Daad en Gedachte" van juli j.l. een beschouwing over de situatie in Indo-China van de hand van een Belgische kameraad. Een kritische reactie op dat artikel, van de kant van B.v.W., plaatsten wij in het oktobernummer. Die reactie was voor onze Belgische vriend aanleiding om nogmaals op de Indo-Chinese verhoudingen, en dan speciaal die in Cambodja, in te gaan. Zijn opstel, dat we met zijn toestemming, iets hebben ingekort, treft de lezer hierbij aan.

Met uiteraard grote interesse las ik de reactie op mijn artikel over Zuidoost Azië. De schrijver ervan heeft gelijk wanneer hij constateert dat Kampuchea één van de achterlijkste landen ter wereld was en dat zeker ook nu nog is. Je kunt het onmogelijk een land noemen met een in hoofdzaak kapitalistische economie. Pas na de onafhankelijkheid in 1953 zal men er een paar kleine en middelgrote bedrijven oprichten. De middenklasse was voornamelijk gevestigd in Phnom Penh met zijn bureaucratie en zijn intellectuelen, tewerkgesteld in voorzieningen als het onderwijs.

Het nog sterk feodale karakter blijkt uit verscheidene typische kenmerken. Daar was vooreerst de monarch Sihanouk, die de schatkist beschouwde als zijn eigendom, waaruit hij naar gelang van de noden, wat geld haalde om aan de bevolking zijn "liefdadige aard" te tonen. Geld en belastingen waren in feite beperkt tot Phnom Penh en enkele kleinere centra. Grotendeels heerste er in het land nog een ruileconomie met het peil van een overlevingseconomie. Dat wil zeggen, dat men juist genoeg produceerde om wat rijst en groenten en soms vis of vlees te hebben. Andere noden waren er niet. Geen wonder dat de landbouwproduktiviteit er tot de laagste ter

wereld behoort (1 ton rijst per hektare).

Een ander kenmerk van Kampuchea onder Sihanouk was, dat grote delen van het land in feite ontsnapten aan de centrale leiding. Koh Kong, Mondolkiri en Ratanakiri waren drie provincies waar de regering slechts op een paar punten vertegenwoordigd was en waar bijna elk gezag ontbrak. Zelfs in het vlakke deel van het land (de drie genoemde provincies zijn bergachtig) waren groepen die niet in de kampucheaanse maatschappij waren geïntegreerd. Pas onder Lon Nol, eind zestiger jaren, zouden enkele schuchtere pogingen worden gewaagd om die gebieden onder controle te brengen.

De Rode Khmers beschouw ik als een reaktionaire beweging die inplaats van de burgerlijke omwenteling te volbrengen, in feite terugkeerde naar een vorm van feodaliteit. Wie de sociale achtergrond van de Rode Khmers en de daaruit voortvloeiende kenmerken analyseert kan mijns inziens tot niets anders besluiten.

Allereerst de sociale achtergrond. Sihanouk, die een tussenvorm tussen feodalisme en kapitalisme vertegenwoordigde, vond sinds zijn kroning in 1941 steeds een burgerlijke stroming tegenover zich. Zoals steeds konden daarin twee groepen worden onderscheiden: één met een privaatkapitalistisch karakter (Lon Nol en Son Ngoc Tanh) en een andere, die zich zowel tegen deze groep als tegen Sihanouk keerde, de zogenaamde Khmer Viethminh, die zijn ideeën uit Hanoi haalde. Sihanouk slaagde er, althans tot 1970, steeds in beide groepen te neutraliseren; een bewijs voor de zwakte van de burgerlijke krachten.

In 1963-1968 schakelde Sihanouk de "linkse" oppositie uit. Sommigen vluchtten naar die gebieden die niet onder centraal gezag stonden. Daar kwamen ze in contact met de plaatselijke bevolking. Die bevolking werd gevormd door uit Maleisië en Polynesië afkomstige stammen, die tot de oorspronkelijke bewoners van Indo-China kunnen worden gerekend en die toen de Khmers 1) op het toneel verschenen door dezen in de Zuidchinese Zee of in de richting van de bergen werden gedreven. De Khmers, die de landbouw uitoefenden en die reeds vroeg de rijstkultuur (met bevoeiing) ontwikkelden, hadden voor zich genoeg aan de vlakke delen van het land. Tot de verdreven stammen behoren de Brou's, de Jarai's en de Yothea's. De meeste van deze stammen leven verspreid in Vietnam (vooral op de hoogvlakten van Kontum en Darllac), in Laos, in Zuid-China, in Burma en in Thailand. Zij spreken een andere taal en hebben geheel andere gewoonten dan de Khmers. Ze zijn geestenvereerders en zeker geen boedhisten en zij beoefenen een nomadische vorm van landbouw die ladanglandbouw wordt genoemd. Daarbij wordt een stuk grond afgebrand en vervolgens in gebruik genomen zonder enige vorm van bemesting. Is deze grond eenmaal uitgeput, dan wordt een nieuw stuk in gebruik genomen. Sommige van deze stammen lopen nog half naakt en leven in een pre-feodale toestand. Onderwijs, elektriciteit, geneeskunde en bakstenen huizen zijn hun totaal onbekend. Dat soort zaken treft men aan bij de Khmers, hun vijanden, de landbouwers van de vlakke, die in het verleden de primitieve stammen hun grond hebben afgenomen.

Tijdens de oorlog in Vietnam vluchtten enkele tienduizenden Khmers die in Zuid-Vietnam woonden (de zogenaamde Khmer Krom) naar hun vroegere moederland. De toenmalige regering van Lon Nol (op dat tijdstip eerste mi-

---

1) Het woord Khmers duidt op een bevolkingsgroep; de Khmers mogen niet verwarren met de z.g. Rode Khmers van Pol Pot.

nister onder Sihanouk) besloot hen te huisvesten in de gebieden van die primitieve stammen die door de Fransen als Montagnards (d.i. bergbewoners) werden aangeduid. Wederom moesten deze stammen wijken, nu voor het leger van Lon Nol. Voor hem was het meteen een uitstekende gelegenheid om deze gebieden eens en voor goed onder regeringskontrolle te brengen.

In 1967-1968 barstte de strijd los. Men mag aannemen dat Saloth Sar (die in 1976 de naam van Pol Pot aannam), Ieng Sary en Son Sen zich in dit gebied bevonden en er hun macht poogden uit te bouwen, evenals allerlei gewapende groepen. Zowel Lon Nol als de C.I.A., de Zuidvietnamese regering van Thieu en de Vietcong hadden er hun pionnen.

Toen de strijd begon bleek alleen Pol Pot aan de primitieve stammen volledige steun te geven. De reden lijkt mij dat én de Vietcong én de Verenigde Staten én Zuid-Vietnam allen op goede voet met Lon Nol wilden staan. Pol Pot daarentegen haatte Lon Nol en Sihanouk en schaarde zich daarom zonder reserve achter het verzet der primitieven, wat tot een bondgenootschap tussen hen leidde.

Pol Pot, Ieng Sary en Son Sen behoorden tot de zeer bevoorrechte intellectuele groep van leraren. Zij hebben later verklaard dat de primitieve stammen hun meest toegewijde supporters waren. Ook andere bronnen vermelden dat. Op zichzelf nu behoeft de omstandigheid dat de primitieve stammen in de jaren 1970-1975 de opstand van Pol Pot tegen Lon Nol ondersteunden nog geenszins te betekenen, dat zij er hun stempel op zouden drukken. Dat dit niettemin is geschied, vloeide behalve uit enkele gebeurtenissen in de genoemde jaren vooral hieruit voort, dat de burgerlijke krachten die de primitieve stammen zouden hebben kunnen beïnvloeden en ze tot steun van de burgerlijke revolutie zouden hebben kunnen doen worden, voor die taak te zwak waren.

In 1970 plegen Lon Nol en Sirik Matak een staatsgreep. Van dat moment af heerst de chaos in het land. De vreugde over de val van het oude regiem is van korte duur. Vanwege de oorlog en vanwege het karakter van het bewind van Lon Nol - dat maar weinig burgerlijk was en gedefinieerd werd als "Sihanoukisme zonder Sihanouk" - wijkten intellectuelen en andere leden van de middenklasse naar het buitenland uit of wel zij voegen zich bij de Rode Khmers van Pol Pot, die werden versterkt met Sihakounisten, intellectuelen uit de steden en Kampucheanen die waren getraind in Hanoi, Peking of Moskou. Tussen die verschillende fracties ontstonden grote conflicten die op bloedige wijze werden uitgevochten.

Eind 1970 was van een centraal gezag in Kampuchea niets meer overgebleven. Verscheidene gewapende groepen hadden stukken grond onder hun kontrolle gebracht. De economie stortte ineem en moest in stand worden gehouden met behulp van Amerikaanse dollars. De uitvoer was bijna tot nul gereduceerd. In de strijd met de veel minder talrijke Vietcong was het leger van Lon Nol waardeloos gebleken.

In 1973 sloten Noord-Vietnam en de Verenigde Staten de zogenaamde Parijse akkoorden. Voor Kampuchea hielden ze de terugtrekking van alle vreemde troepen in. Bijna alle Vietnamezen verlieten het land en gaven het daarmee prijs aan Lon Nol, de Rode Khmers en de Amerikaanse terreurbombardementen. Razend omdat de Rode Khmers door de Vietcong niet tot een staakt-het-vuren konden worden overgehaald besloot Kissinger het land plat te gooien. Gedurende zes maanden werden honderdduizenden tonnen bommen vooral op het vlakke deel van het land met zijn betrekkelijk dichte bevolking geworpen. Gevolg: het centrale gezag werd nog verder ondermijnd en Kampuchea zakte

naar een absoluut dieptepunt. Door de bombardementen werden bovendien de traditionele gezagsstructuren van het dorp vernietigd en sloeg de bevolking op de vlucht. Daar kwam dan nog bij, dat de economische steun van de V.S. aan Lon Nol onvoldoende was om het gezag van de centrale regering te versterken, er echter wél toe strekte dat de onbekwame en korrupte Lon Nol in het zadel werd gehouden.

Eind 1973 komt er stilaan een nieuw gezag opdoemen, namelijk dat van Pol Pot en zijn Rode Khmers. Onder normale omstandigheden zouden de primitieve stammen waarop hij steunde het nooit hebben kunnen winnen van Lon Nol, wiens leger steunde op een hogere ontwikkeling. Doordat Lon Nol's macht uiteenviel en doordat de Vietnamezen (van Thieu) zich terugtrokken ontstond er een machtsvacuüm, dat langzaam maar zeker door de Rode Khmers, dat wil dus zeggen door de primitieve stammen, kon worden opgevuld.

Tussen 1970 en 1978 barstte binnen de Rode Khmers een hevige strijd los, die door Pol Pot gekarakteriseerd werd als een strijd tegen Vietnamese agenten of agenten van de C.I.A. De werkelijkheid was anders. In 1970 vormden Pol Pot en zijn primitieve bergstammen naast Lon Nol en de Vietcong de enige goed bewapende kern. Voor de Vietcong was de oorlog voor de Vietnamese eenheid de hoofdzaak, Kampuchea slechts een bijzaak. Daardoor kreeg Pol Pot zijn kans. De "nieuwkomers" waarmee zijn geleerden werden versterkt (zie boven) beschouwde hij als "agenten van Vietnam" die dus vernietigd moesten worden.

Gedurende de oorlogsjaren rekruteerde Pol Pot zijn aanhang vooral uit de achterlijkste lagen der bevolking. Buiten de primitieve stammen wierf hij vooral jonge kinderen aan van de armste en ongeletterde boeren van het platteland. In tal van gevallen ging het daarbij om een rekrutering met geweld. De kinderen in kwestie (tussen 8 en 16 jaar) waren gemakkelijk te indoktrineren en buitengewoon kneedbaar. De andere groepen (Sihanoekisten en intellectuelen uit Phnom Penh) beschikten over zo goed als geen gewapende macht en waren over het land verspreid. Zo kon Pol Pot iedere oppositie gemakkelijk uitschakelen. In 1975 stuitte zijn positie nog maar op weinig of geen verzet.

Onmiddellijk na de overwinning van Pol Pot werden de steden vernietigd, dat wil zeggen leeggehaald en ontdaan van alle infrastructuur als stromend water en elektriciteit. Onderwijs en geneeskunde werden verboden. Iedereen van wie maar kon worden vermoed, dat hij met Lon Nol had samengewerkt werd vermoord. Tienduizenden soldaten, officieren, ambtenaren en andere funktionarissen werden terstond uitgeschakeld. De stadsbevolking (ongeveer de helft van het totale inwonertal) werd - in Phnom Penh binnen één dag - verdreven en over het land verspreid. De op het platteland achtergebleven boeren werden verhuisd. Elk contact tussen de bewoners onderling en met het buitenland werd verboden. De door de oorlog reeds volledig gedemoraliseerde bevolking kon daardoor nog moeilijker weerstand bieden aan de kontra-revolutie.

Typierend voor het regiem van Pol Pot en de Rode Khmers was, dat de klederdracht van de minderheidsgroepen (de Montagnards) verplicht werd gesteld voor het gehele land. De enige industrie die nog werd toegelaten was de fabrikage van schoppen, houwelen, ploegen en ander landbouwmateriaal in kleine ateliers. De geldeconomie werd afgeschaft. Maar een familie van hoge adel als die van de broers Thiounn vervulde ook onder de Rode Khmers topfuncties.

In 1977 en 1978 vonden opnieuw massale deportaties en moorden plaats

en op landbouwgebied ontstond er een katastrofale situatie. De overgebleven intellectuelen, die niet ver genoeg wensten te gaan, werden nog meer uitgeschakeld, o.a. in het foltercentrum van Tuol Sleng. Welnu, het lijkt mij duidelijk, dat je een staat die iedere dokter of onderwijzer ombrengt moeilijk staatskapitalistisch kan noemen.

Er bestond natuurlijk nog wel zoiets als een kleine handel met het buitenland (voornamelijk met Madagaskar, Thailand, China en Noord-Korea) maar wat er werd uitgevoerd was hoofdzakelijk uit de dorpen gestolen rijst en rubber van minderwaardige kwaliteit. Om al deze redenen kunnen er hoegenaamd geen vergelijkingen worden getrokken met het Rusland van 1917 tot 1921. Leraren, doktoren e.d. werden door de bolsjewiki niet systematisch vervolgd; hun machtsbasis lag in de steden en zij braken de industrie niet af. Evenmin keerden zij zich tegen alle ambtenaren van het tsaristisch regime. Ook een vergelijking met China gaat mank. Dáár steunde Mao op de boeren en tal van fabriekseigenaren bleven er ook na 1949 hun bedrijven gewoon beheren en zij speelden tot op heden een rol van betekenis in het sociaal-ekonomisch leven van de Chinese Volksrepubliek. Kortom: er is een levensgroot verschil tussen de opstand van de Rode Khmers en die van de bolsjewistisch geïnspireerde groepen in Vietnam, China of Rusland.

Dit verklaart ook waarom de Rode Khmers zich tegen de boeren keerden en waarom ze (ze waren immers geestenvereerders) het boedhisme verboden. Het verklaart ook de naar schatting 2 à 3 miljoen doden op een bevolking van amper 8 miljoen. Zonder interventie van Vietnam zou het dodencijfer vermoedelijk nog veel hoger zijn geweest.

Tot slot nog enkele details. De zogenaamde lichte industrie, ik heb het al aangestipt, kende alleen maar enkele ateliers waarin héél jonge arbeiders, in feite kinderen, landbouwgereedschap maakten. Het was het soort industrie, dat ook onder het feodalisme bestaat en er waren voor zover mij bekend geen pogingen tot werkelijke industrialisatie, die overigens ook niet mogelijk was bij gebrek aan kapitaal.

Dat de geldhuishouding opnieuw zou zijn ingevoerd is iets wat ik heel sterk betwijfel, zowel gezien de situatie als gezien de aard van de Rode Khmers. Het is van hun kant niet meer dan een bewering, evenveel waard als hun bewering dat het pro-Vietnamese agenten waren die de mensen uitmoorden en de steden leeghaalden.

Een "irridentistisch" 2) streven kenmerkt slechts de kliek rond Pol Pot. Bij hen leefde de "herinnering" aan het vroegere grote rijk van Angkor, dat niet alleen Kampuchea omvatte, maar zich uitstreekte tot aan de poorten van Hué in Midden-Vietnam. Bij de Rode Khmers leefde de wens om gans Zuid-Vietnam op de Vietnamezen te heroveren. Daarbij heeft stellig de omstandigheid meegespeeld, dat er stamverwanten van de Montagnards in de centrale hooglanden van Vietnam leven en dat er in die hooglanden gewapend verzet is tegen de Vietnamezen van de kant van het z.g. F.U.L.R.O., het Front Unifié de Luttés de Races Opprimées (Verenigd Front der onderdrukte rassen). De Vietnamese bezetting van Laos en Kampuchea echter is géén gevolg daarvan, dat er bij de Vietnamese regering zoiets als "irridentisme"

---

2) Irridentisme is een Italiaans woord. Italia irridenta was het gebied dat vroeger tot Italië had behoord (b.v. een deel van Tirol, Nice en de Dalmatische kust). Irridentisme was het politieke streven die gebieden weer bij Italië te hechten.

zou bestaan.

Een laatste opmerking nog over de uitwijzing van Chinezen uit Vietnam. Zij houdt duidelijk verband met racistische gevoelens jegens de betrokkenen. Daarvoor bestaan twee oorzaken: economische wedijver en de poging van Hanoi om de middenklasse te neutraliseren, alsmede een konflikt tussen China en Vietnam over de controle over zowel Indo-China als de Zuidchinese Zee.

Willy van Damme.

=====

DE MOEILIKHEDEN VAN EEN GROEP

Toen wij van "Daad en Gedachte" in december 1964 genoodzaakt waren een eigen groep op te richten, ging dat gepaard met zeer veel moeilijkheden. In de eerste plaats waren we maar met heel weinig mensen. In de tweede plaats ontbrak het ons aan de nodige financiën. Toch hadden we allerlei apparatuur nodig. Er moesten schrijfmachines komen en een stencilmachine.

Goed, we hebben het er op gewaagd. De benodigde apparatuur kochten we tweedehands en op afbetaling. Met z'n vijven of zessen hebben we ons toen de verplichting opgelegd maandelijks een bepaald bedrag op tafel te leggen opdat de afbetalingen konden worden gedaan.

Veel lezers hadden we in het begin niet (ofschoon we ook nu best wat meer lezers zouden kunnen gebruiken) en veel geld kwam er dan vooralsnog niet binnen. Maar goed, we hebben het gerooid. We waren zelfs in staat om wat geld te sparen en daarvan hebben we enige jaren terug een nieuwe elektrische stencilmachine en een elektrische nietmachine gekocht. Een hele verbetering.

En hoe moeilijk het vaak ook was, toch is nu al zestien jaar lang elke maand trouw ons blad "Daad en Gedachte" aan de lezers verzonden. Maar dat niet alleen. Naast "Daad en Gedachte" zijn er vele brochures verschenen, brochures, die veelal meer dan een dubbele inhoud van een nummer van ons blad bevatten, maar die toch aan alle lezers werden toegezonden. We konden dat doen, omdat onze lezers in het algemeen ons financieel zeer goed steunden.

Zo ging alles prima. Verschillende jonge mensen gingen aan ons werk deelnemen. De discussies werden daardoor interessanter. Het werk werd allemaal wat gemakkelijker, omdat er meer mensen waren die konden helpen. Al met al was er dus weinig voor ons te klagen. "Daad en Gedachte" kon regelmatig verschijnen. We konden regelmatig een brochure het licht doen zien en de discussies namen toe. Al met al een gezonde ontwikkeling.

Helaas, wanneer je denkt dat alle moeilijkheden zijn overwonnen, dan komt er altijd wel weer een tegenvaller, of liever gezegd: meerdere tegenvallers. De verzendkosten werden steeds duurder. Zo ook het papier, de inkt en de stencils. Dat zou allemaal nog te overkomen zijn geweest, ware het niet, dat we het afgelopen jaar voor de noodzaak stonden twee nieuwe moderne schrijfmachines met verwisselbare bolletjes aan te schaffen. Dat daarmee duizenden guldens gemoeid waren zal een ieder duidelijk zijn. Maar we hadden ze nodig en het geld was er gelukkig. Het resultaat was echter,

dat we onze laatste cent moesten uitgeven en dat daarna nog de rekeningen van papier, stencils en inkt binnenkwamen. En *de pot was leeg* en is dat nog. Voor het eerst in al die jaren zitten we werkelijk op zwart zaad.

Wie mocht menen, dat wij nu het hoofd in de schoot leggen en de pijp aan Maarten geven, die kent ons niet. Inderdaad, we werken op het ogenblik met een schuld. Maar we zullen net zo lang vechten tot we er weer bovenop zijn. En bij dat gevecht om het hoofd weer boven water te krijgen, rekenen we op de hulp van onze lezers. Zij moeten onze hulptroepen worden.

In januari 1981 gaat het zeventiende jaargang in. En we zijn er van overtuigd, dat onze lezers wel *zoveel waarde* hechten aan "Daad en Gedachte", dat ze niet willen dat het blad verdwijnt. Daarom doen wij een beroep op al onze lezers: *maak voor het komende jaar een extra bedrag over*, zodat wij uit de moeilijkheden komen. Eet met de feestdagen wat minder uitbundig, koop een flesje wijn of andere drank minder en help ons uit de financiële moeilijkheden te komen.

Wij vechten door en wij zijn ervan overtuigd, dat onze lezers ons bij dat gevecht zullen helpen. U zou immers uw geld slechter kunnen besteden. Daarom: *laat de extra bijdragen bij ons binnenstromen.*

Redactie en administratie

"Daad en Gedachte"

=====

DE P. S. P. EN DE DIENSTWEIGERAARS

Op zaterdag 22 november j.l. kongresseerde de P.S.P. Naast vele besluiten - b.v. het eventueel willen deelnemen aan een 'linkse' regering - sprak het kongres zich ook uit vóór bestraffing van dienstweigeraars, die vervangende dienst afwijzen. Het kongres was 't eens met het partijbestuur dat had betoogd, dat erkenning van het weigeren van vervangende dienstplicht neer zou komen op het aanvaarden van een vrijwilligersleger een de P.S.P. is daar tegen.

We hebben er al meer op gewezen, dat het meedoen aan het parlementarisme het kiezen uit twee kwaden is. Zo is de P.S.P. voor handhaving van de dienstplicht, omdat een vrijwilligersleger nog erger zou zijn. De konsekwentie van die redenering is, dat indien de P.S.P. voor de keus wordt gesteld van een neutronenbom of een gewone H-bom, zij voor de H-bom zal kiezen omdat een neutronenbom toch veel erger is. Zij zal ook voor de verdediging van de 'demokratische' staat moeten kiezen bij een aanval van een totalitaire staat, omdat zo'n totalitaire staat toch een groter kwaad is.

Zo zou men door kunnen gaan met het aanhalen van voorbeelden om aan te tonen hoe waanzinnig 't standpunt van de P.S.P. is. We hebben nu in elk geval één voordeel: de totaalweigeraars weten nu wat ze aan deze *pacifistische* 'socialisten' hebben en waar de partij van deze mensen thuis hoort, namelijk op de vuilnishoop bij alle andere partijen.

=====